T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

IV. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

19-20 NİSAN 2001
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 10
BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 4

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-46-8

DİZGİ
Ayşe SERİM

KAPAK
S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI
Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2002

İSTEME ADRESİ
S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA
Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. PEYGAMBER'İN UYGULAMALARINDA BİR ARADA YAŞAMA ÖRNEĞİ :MEDİNE TOPLUMU

Yrd.Doç.Dr.Nasuh GÜNAY*

Değerli Misafirler, Sevgili Öğrenciler

Farklı inançlara ve dinlere sahip toplulukların bir araya gelerek iç içe yaşamaları,siyasi bir birliktelik meydana getirmeleri pek mümkün görünmemektedir. Aynı dine mensup oldukları halde aralarındaki mezhep farklılığından dolayı çatışan insanların bulunduğu bir dünyada siyasi anlamda birbirlerine rakip dinlerin taraftarlarının birliktelik oluşturmaları daha da zordur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi söz konusu olduğunda farklı bir durum ortaya çıkacak ve çok dinliliğin görüldüğü bir siyasi entegrasyon meydana gelecektir.

Farklı din mensuplarının oluşturacağı bir toplulukta siyasi birliktelik mümkün müdür? Farklı dini geleneklere sahip olanların din savaşlarından uzak bir arada yaşamaları imkan dahilinde midir? Yahut aynı hudutlar içerisinde olmasa bile teknolojik imkanlarla küçülen dünyamızda insani ilişkilerde dini farklılık olumlu ya da olumsuz anlamda ne dereceye kadar etkilidir? Bununla beraber insanlığı tehdit eden dini ve etnik çatışmalara, açlığa, çevre kirliliğine, uyuşturucuya ve aids gibi ölümcül hastalıklara çözüm önerilerinde, inanç farklılığı önemli bir engel midir?

Tarihte Müslümanlarla diğer din mensuplarının siyasi anlamda bir birlik söz konusu olmuş mudur?Avrupa Birliği'ne girdiğimizde başka dinlerden insanlarla birlikte yaşanabileceğine dair referans var mıdır?

Bu ve benzeri soruların cevabını tarihimize baktığımızda Hz.Peygamber'in hayatında, özellikle Medine döneminde görmekteyiz.

Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra yapılan nüfus sayımına göre, Medine'de bin beş yüz Müslüman bulunmaktaydı.[1]

---

* S.D.Ü.İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Müslümanlarla beraber İslam'ı din olarak kabul etmemiş Araplar ve bunlarla hemen-hemen aynı sayıda olan Yahudilerle az sayıdaki Hıristiyanların oluşturduğu Medine şehrinin nüfusu on binden fazlaydı.[2]

Nüfusun çok az kısmını oluşturan Hıristiyanların sayısı yok denecek kadar azdı.Hıristiyanlardan en meşhuru Hz.Peygamber'in "fasık" olarak vasıflandırdığı, Evs Kabilesinden Ebu Amir'dir. Bu kişi Müslümanların "meleklerin yıkadığı" anlamına gelen "ğasil'ul-melaike" lakabını verdikleri, Uhud'ta şehit olan Hanzele'nin babasıdır. Amr Hıristiyanlığı kabul etmiş[3] rahiplik makamına yükselmiştir. Medine'yi terk ettikten sonra Uhud savaşına katılmak için tekrar Medine'ye gelmiş; Müslümanların galip gelmesi neticesinde Bizans'a gitmiş ve İmparator Heraklius'un yanında ölmüştür.[4]

Kaynaklarda Hıristiyanlarla ilgili Medine'de geçen başka her hangi bir olaydan bahsedilmemektedir. Ancak Hz.Peygamber'in Bizans, Gassan,Eyle, Dumet'ul-Cendel, ve Tay kabilesi Hıristiyanlarıyla ilişkileri diplomatik düzeyde de olsa devam etmiştir. Bununla beraber Hz. Peygamber Necranlı Hıristiyanlarla irtibat içerisinde olmuştur. Nitekim Yahudi kralı Zü Nuvas'ın Necranlı Hıristiyanları ateş çukurlarına canlı-canlı attırması, Kur'an'da konu edilmiştir.[5] Ayrıca altmış kişilik Necranlı bir grubun Medine'ye gelerek Hz. Peygamber'le münakaşa ettikleri ve Hz.İsa ile ilgili olarak bazı konularda lanetleşme söz konusu olduğunda[6] Müslümanlarla anlaşma yaptıkları rivayet edilir. Bu anlaşma ile Necranlılara din ve vicdan hürriyeti tanınmış[7]; onların canları, malları güvence altına alınarak; kendi inançları gereği sahip oldukları haçlarına, çanlarına, mabetlerine, mabetlerde bulunan suretler ve heykellere dokunulmamıştır.[8] Yine Hz Peygamber'in Necranlı din adamlarına ve Hıristiyanlara gönderdiği mektupta (emanname) kilise ve manastırların onlara ait olduğu, hiçbir papaz veya rahibin görev

---

1 BUHARİ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *El-Cami'u's-Sahih*, İstanbul 1981, Cihad, 181;Muhammed HAMİDULLAH, *İslam Peygamberi*, İstanbul I/198; Hamidullah , *İslam Anayasa Hukuku* (editör: Vecdi Akyüz), İstanbul 1999, 21; Ahmet ÖNKAL, *Resulullah'ın İslam'a Davet Metodu*, İstanbul 1998, 199.

2 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/198; Hamidullah, *İslam Anayasa Hukuku*, 21;

3 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/200.

4 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/200.

5 Uhdud (Buruc) : 4; Hamidullah , *İslam Peygamberi*, I/667.

6 Al-i İmran: 61-64.

7 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/671; Levent ÖZTÜRK, *İslam Toplumunda Hıristiyanlar*, İstanbul 1998, 110.

8 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/674.

yaptığı yerden başka bir yere gönderilmeyeceği, onların alışa geldikleri örf ve adetlerin değiştirilmeyeceği, onların zulme uğramayacakları bildirilmiştir.[9]

Hz Peygamber'in Necranlılara verdiği bu garantide Necranlıların malları, canları, arazileri, evleri hazır bulunanları, bulunmayanları, kiliseleri, dinleri, ellerinde bulunan az veya çok her şeyleri Allah Resulü'nün garantisi altında olduğu; papazları, din adamları ve kahinlerinden hiç birinin değiştirilemeyeceği, güçlerini aşan vergiler yüklenemeyeceği belirtilir. Bu taahhüdü Hz. Ebu Bekir,Hz. Osman ve Hz. Ali aynen yerine getirmiştir.[10] Gayri Müslim vatandaşların dini ibadet ve bütün merasimlerini mabetlerinde ve evlerinde hiçbir baskı altında kalmadan yapmaları, dini hürriyeti teminat altına almış olan İslam'ın bir gereğidir. Bu husus yukarıda işaret edildiği gibi çeşitli anlaşmalarda açıkça ifade edilmiştir.[11]

Hz. Peygamber'in gayri müslim Necran halkına verdiği garanti bütün İslam Tarihi'nde bu konuda takip edilecek olan politikanın temel yapısını oluşturmuştur.

Hz.Peygamber Medine'ye geldiğinde nüfusun hemen-hemen yarısını oluşturan Yahudilerin Medine'ye nasıl ve nereden gelip yerleştiklerine dair net ve kesin bir bilgi yoktur.Onların muhtemelen miladi birinci yüz yılda Aramca konuşulan Şam civarından geldikleri tahmin edilmektedir.[12] Medine'deki Yahudiler Araplaşmış durumdaydılar. Onlar Arapça konuşuyor,çocuklarına Arapça isimler veriyorlardı. Hatta kabilelerinin ismi bile Arapça idi.[13]

Medine'deki Yahudilerin eğitim amaçlı kullandıkları ve aynı zamanda adli işlerin görüldüğü "Beyt'ül Midras" (Bilim Evi) adı verilen bir müesseseleri vardı. Ayrıca savaş masrafları gibi müşterek ihtiyaçları karşılamak için "Kenz"adını verdikleri hazineleri de bulunmaktaydı.[14]

Yahudiler Medine ve çevresindeki hisarlarda yaşayan bir çok kabileden müteşekkil olmalarına rağmen; temel olarak üç ana kabileye ayrılmaktaydılar. Bunlar; Kaynuka, Beni Nadir ve Beni Kurayza

---

9 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/668.

10 Hamidullah *el-Vesaiku's-Siyasiyye* (çev.Vecdi Akyüz), İstanbul,210; Osman ŞEKERCİ, *İslam Ülkelerinde Gayri Müslimlerin Temel Hakları*, İstanbul 1996, 16-17.

11 Şekerci, 49.

12 M.G.S.HODGSON, *İslam'ın Serüveni*, (Ter.İz Yayıncılık) İstanbul 1993 I/112.

13 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/614.

14 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/614.

kabileleridir. Medine Yahudileri, çalışkanlıkları ile kısa zamanda şehrin ekonomisini ellerine geçirerek zamanla bankerliğe başlamışlardır.

Yahudilerin ticarette söz sahibi olmaları ve aynı zamanda kendilerine has mukaddes kitaplarının olması, putperest ve okuma yazma bilmeyen Arap komşuları üzerinde belli bir üstünlük sağlamaktaydı.[15] Bu psikolojik yapıları nedeniyle kendi dinlerini bırakıp, Araplardan birisi tarafından getirilen yeni dine girmede pek istekli de davranmamışlardı. Bununla birlikte Mekke döneminde, fazlaca Yahudi nüfusu da yoktu. Buna mukabil Mekki surelerde onların geçmişlerinden bahsedilmekte; onların ilahi emirleri değiştirdikleri belirtilmektedir. Yine Kuran'ın, Yahudileri suçsuz yere peygamberleri öldürmekle itham ettiği gibi[16] yer-yer onları medh ettiği de görülmektedir.[17] Kuran'ın bu tutumu "İslam'ın yerleştirmeye çalıştığı tevhit anlayışına bir halel gelmesini önlemek ve Müslümanlara Yahudilerin düştükleri duruma düşmemeleri konusunda örnekler vermektir" şeklinde yorumlanabilir.

Toplum halinde yaşamanın yolu ortak çıkarlar üzerinde azami derecede konsensüs sağlanarak, gönüllülük esasına dayanan bir birliktelikten geçer. Başka bir ifadeyle farklı inançlara ve kültür yapılarına sahip toplumların birlikte yaşayabilmeleri ancak belli konularda asgari mutabakat sağlamaları ile mümkündür. Bu itibarla Hz.Peygamber hicret ettiği Medine'de ilk önce Arap kabileleri arasında barış sağlamış; Ensar ve Muhaciri Kardeş ilan ederek birbirine bağlamıştır.[18] Daha sonra O, Medine'de sulh-sükunu temin etmek ve Medine'yi dış tehlikelere karşı korumak için şehrin iktisadi ve sosyal yapısına hakim olan Yahudilerle irtibata geçmiştir.[19] Zaten Kuran'ın da genel anlamda gayri Müslimlerle İslam'a ve Müslümanlara zarar vermedikleri sürece onlarla iyi ilişkiler kurulmasını yasaklayan her hangi bir tavrı da yoktur.[20]

Bunun neticesinde Hz.Peygamber, Müslümanlarla birlikte Medine'de yerleşik bulunan gayri Müslim gruplarla da istişare ederek anlaşma sağlamış; o güne kadar o bölgede görülmemiş bir siyasi yapılanma

---

15 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/202-203.

16 Tevbe: 257;Bakara: 78,87; Maide: 70.

17 Bakara: 40, 48, 60,122,211; Maide: 20,21.

18 Ekrem Ziya UMARİ, *Medinan Society at the Time of Prophet*, USA-1995, 65.

19 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/617.

20 Maide: 5; Enfal: 61; Mümtehine: 8; Mustafa KÖYLÜ, "Kurtuluş Teolojisine İslami Bir Yaklaşım" *Hoşgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu*, 2000, Isparta, 17.

olan "şehir devletinin" alt yapısını oluşturmuştur. Hz.Peygamber, bu anlaşmayı sağlam temellere oturtmak için Muhacirin ve Ensar'ın, Ensar İle anlaşmalı olan Müşrik Arap kabilelerinin ve Yahudilerin ileri gelenlerini temsilcilerini Hz.Enes'in evinde toplayarak bu devletin anayasasını yazılı bir biçimde tespit ettirmiştir.[21] Böylece insanların bir arada uzun süre yaşayabilmesi ve bu birlikteliğin kalıcı olabilmesi için tarafların üzerinde anlaştıkları ortak bir metin oluşturulmuştur. Üzerinde anlaşılarak oluşturulan metnin bulunması da devlet gibi siyasi birliğin oluşturulmasında gerekli olan şartlarından birisidir.

"Kitap","Sahife", "Vesika" şeklinde isimlendirilen[22] bu belge yer yüzünde bir devletin vaz ettiği ilk anayasa olma özelliğine sahiptir.[23] Dahası bu Vesika ilk İslam devletinin anayasası olmaktan öte aynı hudutlar içerisinde bu insanlar topluğunun bir ümmet teşkil ettiği belirtilmekte, içtimai, hukuki, siyasi ve amme hukuku ile ilgili meselelerde başlı başına bir inkılâp gerçekleştirmektedir.[24] "Medine Vesikası" da denilen bu toplumsal sözleşme (contra social) ile o dönemde hakim olan kan bağını esas alan kabile tarzında şekillenen sosyal yapı değişiklik göstererek; insan olgusuna dayalı,serbest katılımı esas alan bir sosyal yapı haline gelmiştir.[25] Bu açıdan bakıldığında Medine Vesikası bir siyasi birliğin hukuki belgesidir. Sulh esasına dayanan bu anlaşma ile gayri müslimler de Hz. Peygamber'e yetki vererek,sivil iktidarın paylaşımına katılmışlardır. Toplumu merkeze alan bu "siyasi birlik anlaşması", farklı dini ve etnik toplulukların bir arada yaşamalarına zemin hazırlamıştır.[26] Tarafların bütün hayat unsurlarıyla ilgilenen bu Vesika ile, insan unsuru yeni bir yapıya kavuşturulmuş; dili, ırkı, dini ne olursa olsun,bu siyasi yapıya üye olan kişiler yeni haklar kazanmıştır.[27]

---

21 İBN-İ KESİR, Ebu'l Fida İsmail ed-Dimaşki, *el Bidaye ve'n-Nihaye*, (Büyük İslam Tarihi) İstanbul, III/333-334; İBN-İ HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik, *Siret-i İbni Hişam* (çev.Hasan Ege), İstanbul 1994, II/172; *Ha*midullah, *İslam Peygamberi* ,I/205; Umari, 99,104; Önkal, 199; Osman GÜNER, Resulullah'ın Ehl-i Kitapla Münasebetleri, Ankara 1997, 219.

22 Umari, 99.

23 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/206; Hamidullah, *Hz.Peygamberin Savaşları* (çev.Salih Tuğ), İstanbul 1991, 42.

24 Önkal, 200.

25 Güner, 258

26 Eyup KÖKTAŞ, "Medine Vesikası;İslam'ın Çoğulculuk Referansı", *Bilgi ve Hikmet*, Kış 94-95, 59.

27 Hüseyin ALGÜL, "Asrı Saadette İdari Hayat", *Bilgi ve Hikmet*, Kış 94-95, 64.

Müslümanlara ve Yahudilere ait olmak üzere iki ayrı bölümden ve kırk yedi maddeden oluşan bu anayasa ile taraflara çeşitli haklar ve sorumluluklar yüklenmekteydi.

Taraflara yüklenen sorumlulukların başında Medine'nin güvenliği ve gerektiğinde savunulması gelmekteydi. İlgili madde hükümlerine göre Yahudiler askeri harcamalara katkıda bulunacaklar (madde 18,38); Medine'ye saldırı söz konusu olduğu zaman Müslümanlara yardım edeceklerdir (madde 44).[28] Benzer yükümlülüklere on altıncı maddede de "Yahudilerden bize tabi olanlar,zulme uğramamaksızın aleyhlerindekilerle yardımlaşmaksızın yardım ve desteğimize hak kazanırlar."şeklinde işaret edilmiştir.

Medine Vesikası'nın taraflara sağladığı haklar daha çok din ve inanç özgürlüğü ilgili hususlardır. Vesika ile sadece Müslümanların değil gayri müslimlerin de hakları güvence altına alınıyordu. Özellikle Yahudilerin kendi dinlerinde serbest olmaları, Vesika'nın yirmi beşinci maddesinde "Beni Avf Yahudileri Müminlerle beraber bir ümmet (camia,topluluk)[29] teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, Müminlerin dinleri kendilerinedir. Bu hükme gerek mevlaları gerekse bizzat kendileri dahildir."[30] şeklinde beyan edilmektedir.

Medine Vesikası'nda bahsi geçen madde ile Yahudilerin ve müşrik gayri müslimlerin kendi dinlerini serbestçe yaşamaları güvence altına alınmıştır.[31] Bu açıdan bakıldığında Vesika, İslam'ın gayri müslim unsurlara tanımış olduğu din ve vicdan hürriyetinin yazılı bir belgesi niteliğindedir.[32]

Medine Vesikası'nda olduğu gibi, Hz. Peygamber, gayri müslimlerle yaptığı bütün anlaşmalarda inanç özgürlüğü teminat altına almış; vali ve kumandanlarına, hiç kimsenin zorla dininden döndürülemeyeceğine dair talimatlar vermiştir.[33] Nitekim Hz. Peygamber zamanında, Medine'deki Yahudilerin kendi reislerinin çözemediği meseleleri O'na getirdiklerinde,Hz. Peygamber'in meseleleri çözerken Yahudilerin dinlerine göre hükümler

---

28 Hamidullah, *el- Vesaiku's-Siyasiyye* (Vesaik) (çev:Vecdi Akyüz), İstanbul, 66-71.

29 Hz. Peygaber'in Medine'de oluşan topluluk için kullandığı "ümmet" kelimesi Peygamber'in çağrısına cevap verip onunla yeni bir cemaat teşkil eden insanlar anlamındadır. Hodgson, I/113.

30 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/225; Umari, 109.

31 Hamidullah, *İslam Anayasa Hukuku*, 25

32 Güner, 264.

33 Güner, 276.

verdiği görülmüştür.[34] Bu şekildeki bir davranış, yeni siyasi topluluğa dahil olan gayri müslimlerin Vesika gereğince muhtelif sahalarda tabi olacakları hukuk manzumesini ve beraberinde kendi hukuk esaslarının kendileri için tatbik edileceği göstererek onlara hukuki ve kazai bir serbestiyetin tanındığını göstermektedir.[35] Ayrıca bu durum Hz.Peygamber'in başta Ehli Kitap olmak üzere diğer din mensuplarına karşı gösterdiği hoş görünün açık bir delilidir. Nakledeceğimiz şu örneğin de gösterdiği gibi Hz. Peygamber döneminde İslam'ın insanlara zorla kabul ettirildiği görülmemiştir.

Medineli müşrik Araplar erkek çocukları olmadığı zaman Allah'a "şayet erkek çocuk verirse onu din bakımından üstün gördükleri Yahudi geleneğine göre yetiştireceklerine" dair söz verirlerdi. Erkek çocukları olduğunda bu sözü yerine getirirlerdi. Nitekim Hz.Peygamber'in Nadir Oğullarını Medine'den tehcir ederken Yahudilerin yanında Yahudi geleneği üzere yetişmiş birkaç Arap genci de vardı.Yahudiler bu gençleri de yanlarında götürmek istediklerinde Ensar buna engel olmak istedi. Hz. Peygamber Ensar'ın bu tavrına karşı çıkarak bu çocukların Yahudilerle beraber gitmelerine müsaade etmiştir.[36] Bu olay neticesinde "Dinde zorlama yoktur. Doğruluk ile sapıklık apaçık meydana çıkmıştır. Kim tağutu inkar edip Allah'a inanırsa Muhakkak ki o kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır."[37] ayeti nazil olmuştur. Ayet her ne kadar Yahudileri konu alsa da benzer durumlar söz konusu olduğunda bütün din mensuplarını kapsayabilir.[38] Ayrıca Yahudilerin, Hıristiyanların ve diğer din mensuplarının kendilerine has dini esas ve hükümleri hayatın bütün meselelerine tatbik edebilecekleri Kur'an'da da zikredilmektedir.[39] Bu bağlamda şunu da söyleyebiliriz ki: İslam toplumunda vatandaş statüsünde olan gayri müslimlerin eğitim kurumlarında dinlerini öğrenmelerine engel olmamıştır. Nitekim Hayber'in fethinden sonra savaş ganimetleri toplanırken

---

34 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/213; Şekerci,33

35 Kadir ABDİİMAMOĞLU, "Medine Vesikası", *Bilgi ve Hikmet*, Kış 94-95, 43; Güner, 276.

35 Bakara: 276.

36 EBU DAVUD, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistani, es-Sünen, İstanbul 1981, Cihad, 126 (III/544); TABERİ,Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-Beyan*, Beyrut 1988, III/14; Güner, 276.

37 Bakara: 276.

38 ELMALILI Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1971, II/168.

39 Maide: 42-50.

bunların arasında bir Tevrat nüshası bulunur. Hz. Peygamber Tevrat'ın Hayber Yahudilerine geri verilmesini istemiştir.[40]

Can ve mal güvenliği konusuna Vesika'da, otuz yedinci maddede "Hiç kimse müttefiklerine karşı suç işleyemez,yardım haksızlığa uğrayana yapılır."[41] şeklinde değinilmiştir. Bununla beraber kırk beşinci madde ile taraflara işbirliği yapma zorunluluğu "Şayet onlar (Yahudiler) Müslümanlar tarafından bir sulh akdi yapmaya ve ona katılmaya çağrılırsa, doğrudan doğruya sulh yaparlar ve ona katılırlar. Şayet onlar (Müslümanlar) benzer bir şeye çağrılırsa, din konusunda girişile müstesna, müminlerin onlara karşı aynı borçları vardır."tarzında ortaya koymuştur. Ayrıca otuz yedinci maddede tarafların birbirine saygılı davranmaları "Bu sahifede gösterilen kişilere karşı savaş açanlara karşı birbirine yardım ederler. Onlar birbirlerine iyi ve samimi davranırlar; buradaki kurallara uyarlar,aykırı davranmazlar." şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca Kur'an da sadece Müslümanlara yardım etmeyi değil, inanç farkı gözetmeksizin herkese yardım etmeyi istemektedir.[42]

Medine Vesikası ile tarafların özgürce yaşama ve iskan hakkı da güvence altına alınmıştır. Bu husus Vesika'nın kırk yedinci maddesinde şu şekilde kayıtlıdır: "Bu kitap, haksız ve suç işleyen arasına engel olarak girmez. Haksız fiil ve suç işleme durumları müstesna Medine'den çıkan veya orada oturan güven içerisindedir".[43] Bununla beraber Kuran'da haksız yere adam öldürme kötü görülmüş; Allah'a ortak koşmakla bir tutulmuştur.[44]

Şunu diyebiliriz ki; Hz. Peygamber'in diğer din mensuplarıyla iyi işlerde işbirliği yaptığını gösteren tarihi olaylardan bir tanesi de Medine'deki Yahudi toplumla beraber imzaladığı Medine Anayasasıdır. Bu dökümanın şartları Hz. Peygamber'in kendisine karşı aktif olarak düşmanlık taşımadıkları sürece kendi dinini paylaşmayan kimselerle işbirliği ve yakın ilişkiler kurma konusundaki davranışlarına en iyi örneklerden birisini teşkil etmektedir.[45]

Hz:Peygamber Yahudilere dini-hukuki özgürlüklerin yanında mal-mülklerini koruma imkanı da vermiştir. Nitekim Hayber Kalesi'nin

---

40 Şekerci, 63.

41 Hamidullah, *Vesaik*, 66-71.

42 Bakara:272; Köylü, 22.

43 Hamidullah,, *Vesaik*, 66-71.

44 Enam:152; Furkan:68.

45 Köylü,17.

kuşatılması esnasında bir Hayberli köle-çoban Yahudi efendisine ait hayvanlarla beraber İslam ordugahına sığınıp İslam'a geçtiğini bildirdi. Hz.Peygamber ona efendisine ihanet etmemesini ve hayvan sürüsünü alıp efendisine götürmesini emretmiştir.[46] Yine Hayber'in alınmasından sonra Müslüman askerlerin ödeme yapmaksızın Yahudilerin bahçe ve hurmalıklarından yemeleri Yahudiler tarafından Hz.Peygamber'e şikayet edildiğinde Hz.Peygamber bölge ahalisinin mallarına el sürülmemesini emretmiştir.[47]

Hz.Peygamber Yahudilerin getirdikleri İslam'a aykırı olmayan yiyeceklerden yemiştir. Onun ve sahabesinin bu şekilde davranması birlikte yaşamanın gereklerindendi. Nitekim Kur'an'da da Ehli Kitab'ın kestiklerinin yenebileceği ifade edilmiştir.[48]

Selamlaşma konusu da birlikte yaşamın gereklerindendir. Bu itibarla Hz.Peygamber bu konuda da gerekli hassasiyeti göstererek; hem uygulamada bulunmuş hem de sahabesine tavsiyede bulunmuştur.[49]

Hz.Peygamber Yahudilerle olan ilişkilerini düzeltmek için Hayberli bir Yahudi kaile reisinin dul kızı olan Safiye isimli bir hanımla evlenmiştir.[50] Hz.Safiye vefat edinceye kadar kendisi Müslüman olduğu halde Müslüman olmayan akrabalarına daima yardımda bulunmuştur.[51] Ayrıca Kur'an'da da Ehli Kitab'a mensup kadınlarla evlenilebileceği ifade edilmiştir.[52]

Belirli bir dönem Medine Yahudileri ile iç içe yaşayan Hz. Peygamber zaman-zaman onların dini ayinlerine de şahit olmuştur. Bir gün Yahudiler cenazelerini mezarlığa götürürken Hz Peygamber cenazeyi gördüğü zaman ayağa kalktığında cenazenin Yahudilere ait olduğu hatırlatılınca "bir cenaze gördüğünüzde ayağa kalkın"[53] tavsiyesinde bulunmuştur.

---

46 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/642.

47 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/642.

48 Maide:5.

49 Buhari, İstizan, 20; MÜSLİM, b. Haccac el- Kuşeyri, *Es-Sahih*, İstanbul 1981, Cihad, 116; TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, es-Sünen, İstanbul 1981, İstizan, 13; Güner, 324.

50 Buhari, Nikah, 12 (VI,121); Müslim, Nikah, 84-88 (II/1044); Hamidullah, *İslam Peygamberi* I/642; Güner, 332.

51 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/642.

52 Maide: 5.

53 Buhari, Cenaiz, 49; Öztürk, 158.

Hz.Peygamber Medine'deki Yahudilerle ticari ilişkide bulunmuştur. Nitekim Medine'de bedelini sonra vermek üzere bir Yahudi'den tahıl satın almış ve karşılığında zırhını rehin bırakmıştır.[54]

Sonuç olarak diyoruz ki: Hz.Peygamber karşılıklı güven anlayışı devam ettiği sürece, gerek Yahudilerle, gerekse Hıristiyanlarla üzerinde mutabık kalınarak belirlenen şartlar çerçevesince birlikte yaşanabileceğini ve iyi işlerde işbirliği yapılabileceğini göstermiştir. Ancak karşı tarafın anlaşma hükümlerini ihlal etmesi neticesinde Hz. Peygamber siyasi birlikteliğe son verdiği halde bu insanların cizye karşılığında İslam toplumu içerisinde kendi dinlerinin gereklerini serbestçe yerine getirerek yaşamalarına müsaade etmiştir. Peygamber'in gayri müslimlere tanıdığı din hürriyeti, iskan, mal-mülk edinme, ticaret yapma gibi hususlardaki uygulamaları onun vefatından sonra; gerek halifeler gerekse saltanatlar döneminde de devam etmiştir.

54 Buhari, Buyu, 14 (III/18).